

Begrotingen Koninkrijksrelaties 2026 en BES-fonds 2026

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2026 (36800-IV).**

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering: bon dia, bon tardi, good day. Ik heet de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte welkom. Aan de orde is de begroting Koninkrijksrelaties in eerste termijn van de Kamer. Er is ook sprake van een heugelijk moment, want we hebben een maidenspeech. Daar beginnen we vandaag ook meteen mee.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**:

Ik wil mevrouw Dijk graag van harte uitnodigen voor haar maidenspeech en inbreng in eerste termijn namens de fractie van D66. Ik wijs de overige leden erop dat interrupties bij maidenspeeches niet gebruikelijk zijn. Ik geef u het woord.

Mevrouw **Heera Dijk** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Bon tardi, good afternoon en goedemiddag voor de mensen op de eilanden Curaçao, Aruba, Sint-Maarten, Bonaire, Statia en Saba. Ik wil graag beginnen met een gedicht.

Alles is nu anders
niet is meer zo
nooit meer lieve appjes
nee niet meer no
dat is niet het enige dat ik mis
nee, ik mis nog meer
ik hoop dat je hoort dat ik van je hou
want ik zeg het keer op keer

Dit gedichtje heeft mijn twaalfjarige dochter Enora geschreven voor haar oma; dat is mijn moeder. Mijn moeder is plotseling overleden tijdens de verkiezingscampagne. Ze heeft nog net meegemaakt dat ik op plek achttien stond voor de lijst van D66. De pijn en het gemis zijn enorm, maar ik heb ontdekt dat verdriet en vreugde naast elkaar kunnen bestaan. Want ondanks dat de tijd voor mij nog steeds stilstaat, mag ik hier vandaag mijn maidenspeech geven namens de grootste D66-fractie ooit. Daar ben ik enorm dankbaar voor. Ik neem u graag mee in de rol die mijn moeder had en nog steeds heeft in mijn leven, welke drie levenslessen ze mij heeft geleerd en hoe ik die levenslessen in ga zetten voor de mensen van de eilanden.

Mijn moeder is mijn rolmodel. Haar ouders emigreerden van Suriname naar Curaçao, waar mijn opa Frans bij raffinaderij Isla werkte. Ze hadden een groot gezin en in dat grote gezin gaf mijn oma haar dochters één boodschap mee: je diploma is je man. Daarmee bedoelde ze: sta op je eigen benen. Dat was ook de eerste les die mijn moeder mij meegaf: zorg dat je onafhankelijk bent. Mijn moeder heeft twee hbo-opleidingen gedaan. Op haar negentiende kwam ze naar Nederland voor haar studie, maar eerlijk is eerlijk, ze volgde ook de liefde. Die liefde was mijn vader. Mijn vader werd geboren op Aruba, uit Surinaamse ouders. Alhoewel hij in Suriname is opgegroeid, noemt hij zichzelf nog altijd trots "de Arubaan". Later kwam mijn vader naar Nederland om in Delft te studeren, waar hij uiteindelijk promoveerde.

Het verhaal van mijn ouders brengt mij bij mijn tweede les: durf je hart te volgen. Maar er is meer te vertellen over mijn geschiedenis dan de reizen van mijn ouders en grootouders. Ik stam af van tot slaaf gemaakten. En wat slavernij misschien wel het meest heeft weggenomen is identiteit. Dat zie je terug in de naam, de taal en in je eigen verhaal. Precies daarom is zichtbaarheid vandaag zo belangrijk. Want hoe hard sommigen ook proberen die geschiedenis te vergeten of te verkleinen, je kunt ons niet uitgummen; wij zijn er nu eenmaal. Ook de andere kant van die geschiedenis zit in mijn familie: mensen die de plantages bezaten, de plantagehouders. Dat is een ingewikkelde waarheid om te dragen, maar het heeft mij één ding geleerd: je kunt pas vooruit als je de hele waarheid onder ogen durft te zien.

Voorzitter. Daar komt de derde les van thuis. Mijn moeder kon luisteren zonder oordeel. Ik noemde haar ook wel "de boeddha". Ze nam de tijd, ze bleef rustig en ze hoorde je echt. Daarna bracht ze je met zo veel liefde en wijsheid weer verder, altijd met het vertrouwen dat je het kunt.

Voorzitter. Die drie lessen, wees onafhankelijk, volg je hart en luister zonder oordeel, hebben mij gevormd als vrouw, moeder, docent en politica. Ze bepalen hoe ik naar de wereld kijk en zijn de reden waarom ik hier nu sta. Vier jaar geleden werd dat concreet. Ik deed mee aan een modellenwedstrijd over diversiteit in de media. Je moest stemmen binnenhalen, dus begon ik mijn verhaal te delen op social media. Het bracht me terug naar mijn eigen geschiedenis, naar hoe het was om als meisje van kleur altijd een van die drie anderen in de klas te zijn en naar hoe mensen automatisch dachten dat we zusjes waren, alleen omdat we dezelfde huidskleur hadden. Mijn post raakte mensen. Een oude schoolvriend zei op een dag: "Heera, met wat jij zegt, moet jij de politiek in. Verandering begint daar." Dat was het laatste zetje. Ik begon bij de gemeenteraad in Delft en nu sta ik hier, in de Tweede Kamer.

Luisteren zonder oordeel, daar begint het voor mij. Of ik nu op het congres Vijftien jaar na 10/10/10 sta, op de Antilliaanse Kerstmarkt loop of in gesprek ga op straat of op de eilanden, één gevoel blijft terugkomen: verbazing. Verbazing over hoe lang sommige problemen al bestaan. Neem de vuilstort Selibon. Elke dag lopen mensen op Bonaire schade op, en het milieu ook. Sinds vorig jaar is er niets veranderd, zegt de Inspectie Leefomgeving en Transport. Daarom heb ik bij deze begroting de volgende vragen. Het is goed dat de staatssecretaris het proces om Selibon te sluiten wil versnellen, maar waarom gebeurt dat pas in 2028? Wij krijgen te horen dat er binnen anderhalf jaar een alternatieve afvalverwerkingslocatie opgetuigd kan worden. Ik hoor graag een reflectie. Welke concrete stappen beschermen de mensen en het milieu tot 2028? Kunnen omwonenden zich medisch laten onderzoeken? Is de afvalberg in de nieuwe plannen in 2028 ook daadwerkelijk opgeruimd?

Voorzitter. Naast deze fysieke problemen hoor ik nog iets anders terug, namelijk financiële zorgen over de huur en over de boodschappen. Het sociaal minimum is een eerste stap, maar het lost deze problemen nog niet op. Het is aan ons om te werken aan een echt leefbaar sociaal minimum. Daarom heb ik de volgende vragen. In januari verschijnen de nieuwe armoedecijfers. Kan de staatssecretaris toezeggen dat er meteen daarna een kabinetsreactie komt met de vervolgstappen voor het sociaal minimum? Wordt in die reactie ook de mogelijke verlenging van de subsidies voor elektra, drinkwater, telecom en de energietoelage, die eind 2026 aflopen, meegenomen? Een groot deel van de inkomens van mensen op Bonaire gaat op aan hoge, vaak particuliere, huren. Op Bonaire is er een pilot met een huurbijdrage. Statia en Saba hebben die niet en ook op Bonaire weten huurders niet of deze bijdrage structureel wordt. Vanwaar dit verschil met Statia en Saba? Wanneer wordt de pilot structureel? Vorig jaar kwamen er meer dan 1.300 meldingen binnen. Is de staatssecretaris bereid om ook een huurcommissie op te zetten op Statia en Saba, zodat ook huurders daar beter beschermd worden?

Voorzitter. Structurele problemen vragen ook om structurele investeringen. Een van de belangrijkste daarvan is goed onderwijs. Tot voor kort stond ik zelf voor de klas, dus ik weet hoe bepalend onderwijs is voor de kansen van een kind. En kinderen op de eilanden verdienen precies hetzelfde: het allerbeste onderwijs. Daarom verbaast het mij dat schoolmaaltijden in Caribisch Nederland slechts tot halverwege 2026 zijn gefinancierd. Hoe verklaart de staatssecretaris dat scholen in Europees Nederland deze maaltijden wél kunnen blijven aanbieden en scholen op de eilanden niet?

Mensen op de eilanden maken zich ook grote zorgen over de bijna-botsingen in het Curaçaose luchtruim en de steeds verder escalerende veiligheidssituatie in het Caribisch gebied. Graag hoor ik van de staatssecretaris wat hij concreet gaat doen.

Voorzitter. Dit alles raakt aan één woord dat we vaak horen als het over het Koninkrijk gaat: gelijkwaardigheid. Dat betekent niet dat we precies gelijk zijn, maar dat we evenveel waard zijn. Maar in de praktijk zie ik iets heel anders. Nederland en de Caraïbische eilanden zijn niet van dezelfde schaal. Je kunt van een eiland niet verwachten wat je van een land verwacht. Toch klinkt het in het debat vaak van "wij hier en zij daar", terwijl het "wij hier en wij daar" zou moeten zijn. De spanningen rondom Venezuela maken de eilanden kwetsbaar. Daarom is een sterke, gelijkwaardige samenwerking binnen het Koninkrijk zo belangrijk.

Die samenwerking kan juist zo veel opleveren. Kijk nou naar The Blue Wave, het nationale elftal van Curaçao, dat zich heeft geplaatst voor het WK. Dat is geen toeval, maar het resultaat van samenwerking en van jaren investeren. Spelers met familiebanden op het eiland maar geboren in Nederland, kunnen daarin gewoon voor Curaçao uitkomen. Zelfs Dick Advocaat merkte dat het succes niet ontstond door zijn eigen manier te volgen. Pas toen hij meeging in hun energie, de muziek, het plezier en de kracht van Curaçao kwam het grote succes. Misschien raakt het verhaal over de voetballers van The Blue Wave mij zo diep, omdat die spelers mij iets teruggaven wat ik als jong meisje niet altijd durfde te voelen: je hoeft niet te kiezen tussen hier en daar; je bent het allebei. Ook al ben ik hier geboren en getogen, een yu di Kòrsou ben. Dat is precies hoe het Koninkrijk ook zou kunnen werken en hoe ik wil werken in de Kamer, namelijk met respect voor ieders kracht, met oog voor de geschiedenis en met de vaste overtuiging dat het Koninkrijk sterker wordt als je keuzes maakt mét mensen en niet over mensen. Wij zijn één Koninkrijk.

Tot slot, voorzitter. Mijn lieve moeder is er niet meer, maar ik weet dat ze met al haar wijsheid vandaag tegen mij zou zeggen: laat je niet gek maken in Den Haag; doe waar je goed in bent en dat is mensen verbinden; blijf jezelf en ga ervoor meid, want ik weet dat je het kan.

(Geroffel op de bankjes)

De voorzitter:

Mevrouw Dijk, ik heb het genoegen om u als eerste te mogen feliciteren met uw aangrijpende persoonlijke maidenspeech. Ik wil u daarna verzoeken om voor het rostrum de felicitaties in ontvangst te nemen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering. De heer Ceder heeft aangegeven dat hij in verband met andere agendaverplichtingen ... Nee, hij heeft het voor elkaar gekregen dat hij in verband met andere agendaverplichtingen als tweede spreker van de zijde van de Kamer zijn inbreng mag leveren namens de ChristenUnie. Ik zie dat daar geen bezwaar tegen is bij de andere leden, dus ik nodig hem uit op het rostrum voor zijn eerste termijn. Hij spreekt namens de fractie van de ChristenUnie.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank u wel, voorzitter. Ik wil beginnen door mevrouw Dijk te bedanken voor haar prachtige maidenspeech en voor het eerbetoon aan haar moeder. Ook mijn moeder overleed tijdens de eerste verkiezingscampagne, dus ik herken dat twee gevoelens naar elkaar kunnen bestaan: trots en gemis en herdenken met een lach en een traan. Dank u wel dus voor deze prachtige maidenspeech.

Voorzitter. Goedendag, bon dia en goodday everyone. Deze week sprak ik met parlementariërs uit Sint-Maarten, Curaçao, Aruba en met vertegenwoordigers uit Bonaire, Statia en Saba. De essentie van deze gesprekken kan als volgt worden samengevat: un man no ta bati palu, alleen red je het niet, samenwerken is nodig.

Voorzitter. Samenwerking is belangrijk, want 80% van de jongeren die in Caribisch Nederland geboren zijn, zien weinig toekomstperspectief op de plek waar ze geboren zijn. Ik heb in vele bijdragen al uiteengezet waar mijn fractie staat ten aanzien van verbetering van de situatie op de eilanden. Het gaat nu vooral om de uitvoering. Het is tijd om zaken te doen met elkaar. Daarom heb ik vooral vragen aan de staatssecretaris. Hoe rijmt de staatssecretaris de woorden over bestaanszekerheid in Caribisch Nederland met het feit dat begrotingsartikel 4 langjarig met 68% afneemt, van 51 miljoen naar 7 miljoen? Nederlanders in Caribisch Nederland kunnen nog steeds niet rekenen op een sociaalzekerheidsstelsel dat zelfs maar in de buurt komt van dat in Europees Nederland. Er wordt bijvoorbeeld al jaren gesproken over de invoering van een WW voor de BES. Wat is de stand van zaken hiervan? Wat kan de Nederlandse overheid doen om de veiligheid van de inwoners van Aruba, Bonaire en Curaçao te waarborgen, gezien de bijna-botsingen tussen burgervliegthuizen en een militair tankvliegtuig afgelopen week? Veel parlementariërs van de Caribische landen voelen zich machteloos. Deze crisis illustreert ook het democratisch tekort van ons Koninkrijk. Erkent de staatssecretaris dit?

Dan de Wet Bibob. Die wet is nog steeds alleen ingevoerd in Europees Nederland en niet in Caribisch Nederland. Dit zorgt ervoor dat ondermijning nauwelijks bestreden kan worden. Wanneer is de beoogde inwerkingtreding van de Wet Bibob?

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur deed onderzoek naar de fysieke situatie op de BES. De conclusies waren niet mals. Mijn vraag is: wat is het doel voor 2026 ten aanzien van de fysieke leefomgeving? Er zijn goede vragen gesteld ten aanzien van Selibon. Ik heb de bestuursovereenkomst gezien. Het is goed dat deze er ligt. Het is wel noodzakelijk dat ook de andere ministeries in beweging gaan komen. Kan de staatssecretaris toezeggen dat er op 1 juli een uitgewerkt plan met financiële onderbouwing ligt, dat gemaakt is samen met alle betrokkenen, de ministeries en het bestuur op Bonaire?

Voorzitter, ik rond af. De inkomens op de BES zijn, mede door de inzet van de ChristenUnie, gestegen, maar de toegezegde kostenverlagingen zijn niet van de grond gekomen. Erkent de staatssecretaris dit? Het vaste tarief voor energielevering gaat vanaf januari sterk omhoog, omdat de energiekosten stijgen. Gaat het kabinet ingrijpen? Hier wil ik het voor nu bij laten. Na de beantwoording van de minister wil ik daar verder op ingaan.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Ceder. Het woord is aan de heer Van der Burg voor zijn inbreng namens de fractie van de VVD in de eerste termijn.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Voorzitter, dank u wel. Ik begin uiteraard ook met felicitaties richting mevrouw Dijk voor haar indrukwekkende maidenspeech. Net als de bijdrage van de heer Ceder, waarmee ik hem

niet tekort wil doen, zal mijn bijdrage ook totaal anders en wat zakelijker zijn. Deze valt eigenlijk in het niet bij de woorden van mevrouw Dijk.

Dat gezegd hebbende is het op de eilanden, met name op de Benedenwindse Eilanden, op dit moment buitengewoon spannend. U zult ongetwijfeld, zeg ik via de voorzitter tegen de staatssecretaris, hebben gezien wat er in de media op met name Curaçao en in iets mindere mate op Aruba, over de relatie met Venezuela is verschenen. Grensbewaking is een rijksaangelegenheid, dus in die zin ligt er een taak bij de Nederlandse regering en dus ook bij dit kabinet. De VVD is groot voorstander van investeren in defensie, maar dat richt zich vooral op artikel 5 van de NAVO en het NAVO-gebied. Het Caribisch gebied valt daar niet onder. Toch denken wij ook dat de situatie in Venezuela laat zien dat je ook moet investeren in defensie op en rond de eilanden.

Daarnaast vragen we aandacht voor investeringen in de kustwacht. We hebben het natuurlijk niet alleen over de defensiekant, maar ook over de kustwacht. Dit gaat met name ook over de Benedenwindse Eilanden. Maar als we naar de Bovenwindse Eilanden kijken, zien we dat er daar ook het nodige verkeer is — daarbij moet je ook de samenwerking met de Douane betrekken — en dat dat niet altijd legaal verkeer is. Ook daar vragen wij dus aandacht voor.

Voorzitter. Tot slot nog twee dingen met betrekking tot het conflict met Venezuela. Het eerste punt betreft natuurlijk de veiligheid van de burgerluchtvaart. We zien dat daarover zowel in de Curaçaose als in de Nederlandse media de eerste artikelen verschijnen. We zien ook dat luchtvaartmaatschappijen al maatregelen nemen. Ook daar graag een reactie op van de staatssecretaris.

Tot slot, voorzitter. Het kan zijn dat door het conflict tussen de Verenigde Staten en Venezuela de enorme hoeveelheid mensen die nu al naar Curaçao komt ... Laten we het niet vergeten: wij vinden dat er in Nederland een probleem is. Althans, velen van ons vinden dat er in Nederland een probleem is met de opvang, maar binnen ons Koninkrijk zijn er op Curaçao, in verhouding tot de oorspronkelijke bewoners, veel meer mensen die asiel zouden willen hebben aangevraagd. Ik formuleer het zo omdat het Vluchtelingenverdrag niet geldt op Curaçao, in tegenstelling tot Aruba en in tegenstelling tot Bonaire, want Bonaire valt natuurlijk gewoon onder de Nederlandse regels, terwijl we dus wel zien dat er de nodige behoefte is aan ondersteuning. Hoe kijkt de staatssecretaris daar dus nadrukkelijk naar?

Helemaal tot slot over deze specifieke situatie wil ik graag een reactie hebben van de staatssecretaris op de twee moties die aan de orde zijn geweest in de Staten van Curaçao, ook omdat daar om een specifiek overleg met de Nederlandse regering wordt gevraagd. Deze staatssecretaris is daarbij onze vertegenwoordiger.

Voorzitter. Dan een onderwerp dat daar zijdelings ook aan raakt: de economie. De eilanden — dat geldt in dit geval voor zowel BES als CAS — zijn in hun economie behoorlijk afhankelijk van toerisme. Nu zien we dat de werkloosheid buitengewoon laag is op de meeste eilanden, maar zij zijn wel afhankelijk van één specifieke sector. Hoe gaat het kabinet zich inzetten om daarin een verbreding te realiseren? Dan heb ik het nadrukkelijk over BES en niet over CAS, want daarvoor is het land zelf natuurlijk in eerste instantie verantwoordelijk. Ik vraag dus wel aandacht voor de stimulering van de economie, en dan met name op Bonaire, Statia en Saba.

Voorzitter. Dan een punt wat ook voor de VVD altijd belangrijk is geweest: goed financieel bestuur. We hebben wat dat betreft in het verleden, met name op Statia, als unanieme Kamer — ik moet in dit geval zelfs "unanieme Kamers" zeggen, want dat gold ook voor de senaat — hard ingegrepen. Nou zien we dat daar sindsdien ook echt goede stappen worden gezet. Saba is altijd al een eiland geweest waar het buitengewoon goed gaat.

Voorzitter. Bijzonder daarin is natuurlijk de relatie met de landen, want daar zijn de landen in eerste instantie verantwoordelijk voor. Als we tegelijkertijd zien dat Curaçao negatief in het nieuws komt aangaande de belastingdienst en er vervolgens bijvoorbeeld wel in het kader van de landspakketten steun op bepaalde dossiers wordt gevraagd van Nederland, dan is het wel belangrijk dat ook dit aan de orde wordt gesteld. Ook daar wil ik dus graag een reactie op van de staatssecretaris.

Voorzitter. Nu ik het toch heb over die landspakketten: ik zie dat het daarbij nog niet op alle punten even goed gaat. Dat varieert van te weinig capaciteit om voortgang te kunnen realiseren tot andere signalen die we krijgen, terwijl die landspakketten natuurlijk nadrukkelijk bedoeld zijn om de drie landen ook sterker uit het heden naar de toekomst te begeleiden. Daar hebben alle vier de landen belang bij. Daarin heeft Nederland, denk ik, een speciale rol, met dien verstande dat het hierbij natuurlijk gaat om zelfstandige landen. Maar toch vraag ik de staatssecretaris ook daarop antwoord te geven.

Over onderwijs is al het nodige gezegd door beide vorige sprekers. Ik vraag nog wel even aandacht voor de zorgkant. Ik zie dat er met name op Bonaire nog wel spanning is over de varianten die vergelijkbaar zijn met de Europees-Nederlandse Wmo. Daar wil ik dus graag nog een reactie op van de staatssecretaris.

Voorzitter, bijna tot slot. Selibon. Het is natuurlijk in het verleden al aan de orde gesteld door mijn voorganger, Aukje de Vries, die inmiddels een collega is geworden. Het is goed dat er in dat kader stappen worden gezet. Ik wil toch nog een vraag aan de staatssecretaris stellen naar aanleiding van de brief die wij gisteren hebben gekregen. Dat betreft dan met name artikel 3: de verplichtingen van BZK. Onder 3.2 staat, en ik citeer: "BZK zet zich in om aanvullende financiering in Q2 2026 mogelijk te maken voor werkpakketten 3 en 4 uit artikel 2.4 van deze overeenkomst en een bijdrage te doen aan een gezondheidseffectrapportage voor de omwonenden van de stortplaats Selibon." In artikel 2.4, onder punt 3 en punt 4, staat: het afwerken en mitigeren van risico's en overige vervolgacties. Ik leid hieruit af dat er nu alleen geld genoeg is voor punt 1 en 2 — dat betreft dus het omheinen en het inrichten van een nieuw stortvak — maar niet voor die andere zaken. Ook daar wil ik graag een reactie van de staatssecretaris op. Hoeveel extra geld is er nodig om het probleem met Selibon op te lossen?

Tot zover, voorzitter.

De voorzitter:

Ik dank u wel, meneer Van der Burg. Ik geef het woord aan de heer Vlottes voor zijn inbreng in de eerste termijn namens de PVV. Gaat uw gang.

De heer Vlottes (PVV):

Voorzitter, veel dank. Natuurlijk ook namens mij felicitaties aan mevrouw Dijk met haar maidenspeech. Dat was absoluut een inspirerend verhaal.

Voorzitter. Dan nu de begrotingen Koninkrijksrelaties voor de landen en de eilanden in het Koninkrijk. Ik begin met de BES-eilanden. De PVV leest dat de financiële positie zich daar positief heeft ontwikkeld. Het is zelfs voor het eerst in jaren dat de drie eilanden zowaar een goedgekeurde accountantsverklaring hebben. Er is ook sprake van wat eigen vermogen. Daarbij moet dan wel opgemerkt worden dat de stijging bij Saba en Sint-Eustatius vooral komt door een stijging van de inkomsten vanuit het Rijk. Dat geeft wel te denken dat ze zelf wat meer geld zouden moeten genereren.

Bonaire laat vooral een grote groei zien in de eigen inkomsten door invoering van de toeristenbelasting. Dit heeft ertoe geleid dat de opbrengsten van Bonaire in drie jaar tijd bijna zijn verdubbeld, van zo'n 19 miljoen dollar in 2021 naar bijna 40 miljoen dollar in 2024. Het

bestuurscollege van Bonaire heeft destijds aangegeven dat het de opbrengsten van de toeristenbelasting wil gebruiken voor onder meer wegenonderhoud. Bij incidentele middelen zien we echter een miljoenenverhoging voor een zogenaamde verkeersader op Bonaire. Hoe verhouden deze inkomsten zich tot elkaar? Graag een reactie van de staatssecretaris. Kan de staatssecretaris aangeven welke investeringen Bonaire voornemens is te gaan doen met de gestegen eigen opbrengsten?

Het is niet alleen maar een goednieuwsshow voor Bonaire. We hebben gelezen dat de staatssecretaris eind november het bestuurscollege van Bonaire twee weken de tijd heeft gegeven om met een realistische begroting te komen. De vraag is dan ook: wat gaat de staatssecretaris nu doen? Die termijn is weliswaar nog niet verstreken, maar uiterlijk 15 december zou het bestuurscollege aanvullende informatie moeten hebben verstrekt aan het college van financieel toezicht. Is dit al gebeurd en zo niet, wat zijn de gevolgen? Welke gevolgen is de staatssecretaris voornemens hieraan te verbinden?

Dan de CAS-landen. In de financiële verantwoording van deze landen moet je met een vergrootglas naar de cijfers zoeken. Dat is te zeggen: als de cijfers er überhaupt een beetje zijn. Zo wil het geval dat er in Curaçao mogelijk nauwelijks belasting wordt geïnd. Door onderzoek van onder andere de NOS zijn daar namelijk toch wel substantiële wantoestanden aan het licht gekomen. Er zou mogelijk sprake zijn van persoonlijke ingrepen bij de belastinginning. Onder meer hoge ambtenaren en politici kregen gunstige regelingen. Voorschotten werden bijvoorbeeld al uitbetaald en achterstanden werden weggemoffeld, allemaal door een enkel whatsappje.

Het is zo'n vergaarput geworden dat niet eens meer te achterhalen is om hoeveel geld het gaat. Schattingen hierover lopen in de tientallen miljoenen. Ik heb begrepen dat het onderzoek bij het OM nog loopt, maar dat de landsontvanger met vakantie gaat. Ik citeer: "om even uit te rusten van het hele gebeuren". En nu dan? Het hoofd van de belastingen op Curaçao is in verband gebracht met grootschalige fraude. Me dunkt dat er dan toch wat meer moet gaan gebeuren dan slechts wat bestuurlijk overleg, zoals we in de brief hebben kunnen lezen. Graag daarop een reactie.

En dan een saillant detail. Uit de ontwerpbegroting voor Curaçao blijkt dat Curaçao voornemens is in 2026 maar liefst 186 miljoen Caribische gulden extra te investeren. Lees: te lenen van Nederland. Hoe moeten we dit zien? Wij krijgen een beetje het gevoel dat deze investering vooral gebruikt gaat worden als derving van de gemiste belastinginkomsten. Hoe kijkt de staatssecretaris hiernaar?

Los van wat je van de begroting van Curaçao vindt — de onderbouwing ontbreekt en ontvangsten en uitgaven kloppen allemaal niet — staat er tenminste iets op papier. Dat is al heel wat meer dan bij Aruba, want dat werkt nog met Excelsheets. Bij Sint-Maarten moet het hele financiële systeem nog op de schop, zo hebben wij gelezen. Ook de staatssecretaris constateert dat een eerder verondersteld tempo niet gehaald wordt. Het schiet dus allemaal niet zo erg op. De einddatum van de landspakketten, eind april 2027, komt wel heel dichtbij. De PVV-fractie vraagt zich af of de staatssecretaris heeft overwogen om, naast de halfjaarlijkse aanpassing van de onderlinge regeling, ook te kijken naar een soort tussentijdse doelen of mogelijke gevolgen daarvan voor de eventuele verlenging die nog aangevraagd zou kunnen worden. Graag ook daar een reactie op.

Voorzitter. Dan nog een laatste punt. Vorige week hebben we in commissieverband uitgebreid gesproken over de ontstane situatie tussen de VS en Venezuela en de gevolgen daarvan in het Caribisch gebied. Ik had specifieke vragen gesteld juist voor het Caribisch gebied, met name voor de toeristische sector omdat die regio daar zo afhankelijk van is. Daar heb ik nog geen antwoorden op gekregen, hoewel die wel waren toegezegd. Bij dezen dus nogmaals. We hebben afgelopen week en vandaag kunnen lezen dat er grote gevolgen

zijn voor de toeristische sector. Toeristen zeggen massaal hun reizen af of vertrekken weer zodra ze zijn aangekomen. Kan de staatssecretaris daarop reageren en een toelichting daarop geven?

Voorzitter, dank u wel.

De **voorzitter**:

Ik dank u wel, meneer Vlottes.

Ik verzoek mevrouw Tseggai in de richting van het rostrum te komen, zodat ik haar het woord kan geven voor haar inbreng in eerste termijn, namens de fractie van GroenLinks-Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Tseggai** (GroenLinks-PvdA):

Ik ben iets kleiner dan u.

De **voorzitter**:

Hij gaat naar beneden. Neem uw tijd.

Mevrouw **Tseggai** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Good afternoon. Bon tardi, aan eenieder die meekijkt. Uiteraard wil ik ook mijn felicitaties geven aan mevrouw Dijk voor haar ontzettend mooie en openhartige verhaal. Ik wil haar daar ook voor bedanken, want het is iets waar we allemaal inspiratie uit kunnen putten. Dank u wel daarvoor.

Voorzitter. Het is al aangehaald: het Caribisch deel van ons Koninkrijk bevindt zich momenteel in onrustig gebied. De afgelopen maanden zijn de zorgen over het verder oplopende conflict tussen de Verenigde Staten en Venezuela alleen maar verder toegenomen. Over deze geopolitieke spanningen hebben onze collega's natuurlijk al gedebatteerd in de commissie Buitenlandse Zaken, maar ik vind toch dat we er niet aan ontkomen om het vandaag nog een keer te bespreken. Ik denk namelijk dat het belangrijk is dat de gevolgen voor de bewoners op de eilanden niet uit het oog verloren worden, los van alle geopolitieke aspecten. Ik vond het kabinet tot nu toe nogal stil. Ik vraag me dan af: had het kabinet dezelfde reactie gehad als er een Amerikaans vliegdekschip in de Noordzee zou varen? Ik hoop van niet. Van de staatssecretaris hebben we ook weinig over de grote zorgen op de eilanden gehoord. Ik zou hier graag een reflectie van hem op willen. Waarom liet het kabinet zo lang niets van zich horen, ook niet nadat bewoners en bestuurders van de eilanden via de media hun zorgen herhaaldelijk hebben geuit?

Dan kom ik bij het tweede belangrijke onderwerp van deze begroting: de bestaanszekerheid op de eilanden. Zowel in de drie Caribische landen als op de BES-eilanden is het leven voor veel mensen erg duur. Ik hoorde bijvoorbeeld dat een doosje aardbeien op Saba 18 dollar kost. Dat lijkt mij een goed voorbeeld van hoe duur het leven daar is. Ook de kosten van energie, vervoer en huisvesting zijn voor veel mensen moeilijk te betalen. Ik ben een nieuwe woordvoerder op deze portefeuille, maar ik ben hier best van geschrokken, vooral van het feit dat de armoedecijfers op de eilanden zoveel hoger zijn dan in Europees Nederland. Ik vind dat eigenlijk Nederland onwaardig. Ik denk dat we ons dit in Europees Nederland onvoldoende realiseren en dat we te vaak alleen maar naar de eilanden kijken als mooie vakantiebestemming. Maar het leven is daar gewoon ontzettend duur. Ik hoor hier graag een reflectie op van de staatssecretaris.

Er zijn de afgelopen jaren al stappen gezet in de goede richting: het sociaal minimum is verhoogd en er zijn hogere toeslagen gekomen. Toch denk ik dat het niet genoeg is. Het College voor de Rechten van de Mens schreef afgelopen augustus aan de VN dat belangrijke socialezekerheidsvoorzieningen die in Europees Nederland beschikbaar zijn, dat

nog steeds niet zijn in Caribisch Nederland. Er zijn nog steeds onvoldoende sociale huurwoningen, om een voorbeeld te geven. Wat gaat het kabinet hier concreet aan doen? Dit moet namelijk snel verbeteren.

Dat geldt ook voor het onderwijs in Caribisch Nederland. We weten al een tijdje dat het onderwijs in Caribisch Nederland veel beter moet en kan. Zo is er op veel eilanden sprake van een braindrain, maar ook van een lerarentekort van leerkrachten die Papiamentu spreken. Daardoor blijven de leerresultaten achter. Kan de staatssecretaris aangeven hoe het kabinet hiernaar kijkt en wat de ambities zijn op dit gebied?

Voorzitter. Dan het klimaat. De opwarming van de aarde en de gevolgen hiervan gaan aan de eilanden zeker niet voorbij. Daar is het al realiteit. Er moet op dit vlak echt veel meer gebeuren. Ik heb daar een aantal vragen over. Hoe staat het met de uitvoering van de klimaatplannen voor Caribisch Nederland? Op welke manieren werken Curaçao, Sint-Maarten, Aruba en Nederland samen om te verduurzamen en om de gevolgen van klimaatverandering daar zo goed mogelijk op te vangen? Specifiek over Bonaire heb ik de vraag of het kabinet in gesprek is met de bewoners die samen met Greenpeace een rechtszaak tegen de Staat zijn begonnen. Het is immers heel erg triest dat die bewoners geen andere weg meer zagen dan naar de rechter stappen. Het lijkt mij dat het in een Koninkrijk, waarin we klimaatverandering serieus nemen, niet zo ver hoeft te komen. Ik hoor graag hoe de staatssecretaris hiernaar kijkt. Ik kan mij ook aansluiten bij de vragen van D66 over Selibon.

Voorzitter. Democratie. Ons Koninkrijk ziet zichzelf graag als hoeder van democratie en recht. Dat is natuurlijk heel mooi, maar dat moet zich niet beperken tot het Europese deel van het Koninkrijk. Voor GroenLinks-PvdA staat als een paal boven water dat iedereen in ons Koninkrijk beschermd moet worden tegen het schenden van universele rechten en dat iedereen gelijkwaardig wordt behandeld. Voor mijn fractie is het democratisch tekort op een aantal eilanden al geruime tijd symbool voor het feit dat niet alle koninkrijksburgers gelijke invloed hebben op de besluitvorming. Dit werd mij de afgelopen weken opnieuw duidelijk als we het hebben over de spanningen in het Caribisch gebied. Terwijl die spanningen zich vooral voordoen in de landen Aruba en Curaçao, zijn het de parlementariërs in dit huis die zich hiermee bezighouden omdat het koninkrijksaangelegenheden zijn. Dat is een beetje gek, want de Nederlanders uit Aruba en Curaçao hebben geen stemrecht voor de Tweede en Eerste Kamer, net als trouwens de inwoners van Sint-Maarten. En daardoor hebben zij ook geen invloed op wat wij hier besluiten. Ik zou graag van de staatssecretaris willen horen hoe hij kijkt naar dat democratisch tekort.

Als laatste ga ik, in de 37 seconden die ik over heb, iets zeggen over bereikbaarheid van de BES-eilanden. Het kabinet is bezig met de PSO, maar dat duurt nog even en er zijn heel veel zorgen over de overbruggingsperiode van twee jaar die er nog aan zit te komen, met name over de betaalbaarheid van vliegtickets waarvan mensen op Saba van afhankelijk zijn. Ik vraag de staatssecretaris ook of hij een update kan geven over de buslijn op Bonaire.

Daarmee ben ik aan het eind gekomen van mijn inbreng.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Tseggai. Ik ga geen maximumaantal interrupties instellen, maar verzoek de leden die wel onder 30 seconden te houden en in drievoud te stellen.

De heer Van der Burg (VVD):

Het gaat mij om het democratisch tekort. Nederlanders uit het Europese deel van Nederland hebben terecht geen stemrecht als het gaat om Aruba, Curaçao en Sint-Maarten, want dat zijn andere landen. Waarom ziet GroenLinks-PvdA dan wel dat het omgekeerde een deficit zou zijn?

Mevrouw **Tseggai** (GroenLinks-PvdA):

Deze vraag van de heer Van der Burg verbaast mij, want ik was degene die vorige week van de heer Van der Burg een lesje staatsrecht kreeg over de eilanden. Zoals ik al zei, Defensie en Buitenlandse Zaken zijn koninkrijksaangelegenheden. Wij, hier in Den Haag, beslissen daarover, ook namens de bewoners van de CAS-eilanden, landen van het Koninkrijk. Zij kunnen daar echter geen invloed op uitoefenen en daarover ook niet stemmen. Dat is toch op z'n minst een beetje opmerkelijk. Ik weet niet welke koninkrijksaangelegenheden er vanuit Curaçao, Aruba en Sint-Maarten richting Den Haag worden opgedragen, maar bij mijn weten zijn dat er niet heel erg veel.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Los van het feit dat hier afspraken over zijn gemaakt in het Statuut, is het wel degelijk zo dat niet het Nederlandse kabinet beslissingen neemt en voorstellen doet over koninkrijkszaken, maar de Rijksministerraad, waarin wel degelijk ministers van de drie genoemde landen zitten.

Mevrouw **Tseggai** (GroenLinks-PvdA):

En toch lijkt het mij goed als de mensen op Curaçao, Aruba en Sint-Maarten ook de parlementariërs kunnen kiezen die dan de Nederlandse minister van Defensie en de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken controleren.

De **voorzitter**:

Tot slot.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Wil GroenLinks-PvdA op dit punt dan de Grondwet veranderen? Dat zou namelijk betekenen dat we het aantal Kamerleden moeten uitbreiden dan wel een reservering moeten doen.

Mevrouw **Tseggai** (GroenLinks-PvdA):

Wij hebben hiervoor een initiatiefvoorstel in de maak en een onderdeel daarvan zou inderdaad het veranderen van de Grondwet kunnen zijn.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Tseggai. Dan geef ik het woord aan de heer Van den Brink voor zijn inbreng in eerste termijn namens de fractie van het CDA.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):

Ook vanuit mijn kant complimenten en felicitaties voor mevrouw Dijk voor haar prachtige verhaal. Dankjewel.

Het is heel eervol om hier vandaag te staan tijdens deze begrotingsbespreking. Als nieuwkomer op dit dossier sta ik hier met respect voor de geschiedenis, de opgebouwde kennis en de ervaring in de Kamer die hier al aanwezig is. De Caribische delen van het Koninkrijk vragen namelijk om zorgvuldigheid en continuïteit. Ik ga proberen met een frisse blik, op basis van de stukken en de gesprekken die zijn gevoerd, in de komende jaren richting te geven aan de keuzes die voorliggen, in bescheidenheid, duidelijkheid en sterke verbondenheid.

Nederland is onlosmakelijk verbonden met de Caribische delen van ons Koninkrijk. Die verbondenheid is historisch, maar zit vooral in de mensen. Veel families, studenten, werknemers en ondernemers bewegen heen en weer tussen de eilanden en Nederland. We voelen die verbinding ook op momenten van trots zoals onlangs, toen het nationale elftal van Curaçao het onmogelijke presteerde door zich te plaatsen voor het WK voetbal. Het laat zien dat talent, veerkracht en ambitie in het hele Koninkrijk aanwezig zijn.

Voorzitter. Die verbondenheid vraagt ook verantwoordelijkheid. Die kent twee kanten: kansen en kwetsbaarheid. Op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba blijft armoede onder gezinnen en ouderen hardnekkig aanwezig. Tegelijk beschikken de eilanden over te weinig middelen om de achterstanden in infrastructuur weg te werken, van wegen en riolering tot drinkwater en energievoorziening. De opgaven zijn urgent en structureel. Het CDA benadrukt dat het economisch perspectief in Caribisch Nederland moet worden versterkt en dat armoede samen met de eilanden moet worden bestreden. De afgelopen weken bezochten veel politici van Caribisch Nederland Europees Nederland en ze legden ons hun problemen voor. Ik snap dat het ingewikkeld is om met pakkende oplossingen te komen, maar er werd ook gezegd dat het moeilijk was om echt in contact te komen. Ik zou de minister willen vragen: zou u een extra inspanning willen doen om dat contact te leggen, bijvoorbeeld met de eilandsraden van Saba en Bonaire?

Voorzitter. Aruba, Curaçao en Sint-Maarten zijn volwaardige partners binnen het Koninkrijk. Samenwerking vraagt wederzijds vertrouwen en transparante verantwoording, maar gaat verder dan afspraken op papier. Het gaat ook om kennisuitwisseling, culturele verbondenheid en economische kansen. In Nederland woont bovendien een grote gemeenschap met wortels op de eilanden. Zij verbinden onze samenlevingen dagelijks en verdienen het om betrokken te worden bij het beleid dat het Koninkrijk raakt.

Voorzitter. De veiligheid van het Koninkrijk stopt niet bij de Noordzee. Vooral de Benedenwindse Eilanden ervaren de gevolgen van de aanhoudende instabiliteit in Venezuela: economische instorting, migratiestromen, geopolitieke spanningen en toenemende smokkel- en drugstransporten. Dit raakt direct de grensbewaking, de energiezekerheid, de voedselvoorziening en de bredere stabiliteit in het Caribisch gebied. Het vraagt om voorbereiding, samenwerking en ondersteuning binnen het Koninkrijk.

Meneer Van der Burg refereerde er ook al aan: onlangs zijn er in het parlement van Curaçao twee moties ingediend waarin wordt verzocht om Nederlandse militaire bijstand voor het veilig houden van het luchtruim boven Curaçao, mede naar aanleiding van de zorgen over de veiligheid en coördinatie in het Caribisch gebied. Kan de minister aangeven hoe het kabinet deze moties beoordeelt en welke stappen er inmiddels zijn gezet? Kan de minister in algemene zin toelichten hoe wordt geborgd dat de veiligheid van het luchtruim in het Caribische deel van het Koninkrijk structureel op orde is, zowel civiel als militair?

De veiligheid van onze eilanden is en blijft allereerst onze eigen verantwoordelijkheid. Juist daarom is samenwerking met onze vaste partners van belang. Nederland werkt in de regio traditioneel nauw samen met onder andere het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, landen die net als wij actief zijn in het Caribisch gebied en bijdragen aan kustwachttaken, de aanpak van ondermijning en de versterking van grensbewaking. Het is van groot belang dat we die samenwerking blijvend voortzetten, zodat we gezamenlijk bijdragen aan stabiliteit en veiligheid in het Caribisch gebied. Kan dit kabinet aangeven of het op dit moment lukt permanent een stationsschip te stationeren in het Caribisch gebied?

Voorzitter. Ik heb nog één andere vraag, over de uitbreiding van de eilandsraden. Ik zou aan de minister willen vragen of hij nog eens wil toelichten waarom dat voor hem zo belangrijk is.

Tot slot. Het Koninkrijk verdient stabiliteit, samenwerking en perspectief, maar bovenal erkenning van de diepe verbinding die zo veel mensen hier en overzee dagelijks ervaren.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Van den Brink. Tot slot in de eerste termijn van de zijde van de Kamer geef ik het woord aan mevrouw Nanninga, die zal spreken namens de fractie van JA21.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dank u wel, voorzitter. Veel is al gezegd, maar hierbij iets namens JA21. Op twee maanden na is het vijftien jaar geleden dat ons Koninkrijk werd hervormd en de Nederlandse Antillen ophielden te bestaan. Als we terugkijken, zien we dat er sindsdien veel is verbeterd.

Tegelijkertijd moeten we vaststellen dat een aantal problemen hardnekkig is gebleven. De financiële huishouding is daar het duidelijkste voorbeeld van. Jaarrekeningen komen soms nog steeds te laat. Toezichthouders wijzen al jaren op tekortkomingen in controle en uitvoering. Toch blijven echte hervormingen op sommige eilanden uit en dat schuurt. Daarbij hebben we inmiddels flinke leningen uitstaan bij Aruba, Curaçao en Sint-Maarten. In deze begroting is heel moeilijk te volgen hoe aflossingen, rentelast en herfinanciering zich ontwikkelen. Graag een reactie van de staatssecretaris.

Dan het slavernijverleden. Voor de eilanden is 66,6 miljoen euro gereserveerd voor canons, bewustwording en andere abstracte projecten, bedoeld om intergenerationele trauma's, hardnekkige opvoedingspatronen en hechtingsproblemen op te lossen. Dat zou namelijk allemaal causaal verbonden zijn met de mondiale slavenhandel van eeuwen geleden. Wij bij JA21 vinden daar het onze van. Maar zoals ik net al zei, is de financiële huishouding van sommige eilanden kwetsbaar. Dan is de vraag heel simpel: hoe denken we de besteding van deze miljoenen serieus te controleren? En hoe weten we dat deze gelden daadwerkelijk bij al die canons en projecten terechtkomen?

Voorzitter. Dan nog enkele woorden over de veiligheid in de regio. Recent hebben zich boven Curaçao verschillende bijna-botsingen tussen civiele vliegtuigen en militaire toestellen voorgedaan. Wat gaat de staatssecretaris doen om dit soort incidenten te voorkomen? Hoe kijkt de staatssecretaris naar het verzoek van Curaçao om extra militaire radar- en sensorcapaciteit? Als het namelijk een keer misgaat, gaat het ook heel goed mis en dat moeten we absoluut voorkomen.

De fysieke veiligheid staat overigens niet los van de digitale veiligheid. De NCTV heeft gewaarschuwd dat digitale systemen in het Caribisch deel van het Koninkrijk een groot risico lopen op cyberaanvallen. In 2025 zijn die ook al gebeurd. Wat kan de staatssecretaris doen om deze digitale veiligheid zo snel mogelijk te herstellen en te beschermen? Zitten er nog plannen daartoe in de pijplijn?

Verder heb ik vanuit gesprekken met diverse delegaties uit Caribisch Nederland een stevig signaal meegekregen dat de informatievoorziening omtrent dreiging, geopolitieke onrust en defensie zwaar achterblijft. Het lijkt me redelijk om deze informatie zo beschikbaar mogelijk te maken voor de diverse eilandbesturen, maar dat moet natuurlijk in vertrouwen gebeuren. En dat kan dan weer alleen als de cybersecurity op orde is. Graag een reactie.

Daarnaast wil ik nog even kort stilstaan bij de vluchtelingeproblematiek in de regio. Er zullen mogelijk vluchtelingenstromen vanuit Venezuela op gang komen. Dat gebeurt al. Is daar integraal beleid voor? Hebben we inzicht in de omvang van die stroom? Is er een goede voorbereiding op?

Voorzitter. Tot slot een heel kort punt over de bereikbaarheid. Er leeft zorg over de bereikbaarheid van met name Saba nu de ticketprijzen echt de pan uitrijzen. Maar goed, een commerciële airline of ferrydienst subsidiëren met overheidsgeld is ook weer zowat. De vraag aan de staatssecretaris is dus hoe we het openbaar vervoer, zowel de ferry's als de vluchten, toegankelijk houden voor de eilandbewoners.

Voorzitter, dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Nanninga. Daarmee zijn we aan het einde van de eerste termijn van de zijde van de Kamer bij de begroting Koninkrijksrelaties.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:

Morgen zal de voortzetting van dit debat plaatsvinden. Ik schors de vergadering tot 19.15 uur, waarna het debat zal plaatsvinden over de ruzie in het kabinet over mest. De vergadering is geschorst tot 19.15 uur.

De vergadering wordt van 17.58 uur tot 19.15 uur geschorst.